NGOẠI NGỮ VỚI BẢN NGỮ

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TƯƠNG TÁC VÀ HIỆU QUẢ TRONG GIẢNG DẠY NGOẠI NGỮ

INTERACTIVE TEACHING METHODS AND EFFECTIVENESS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

HOÀNG THANH HƯƠNG
(ThS; Đại học Ngoại thương)

Abstract: Interactive teaching is a strategy of teaching in order to help learner be more active in the cognitive process. In the process of teaching foreign languages, the interaction between teachers, students and school environment plays an important role for improving the efficiency and quality of teaching.

Key words: interaction; strategy; active; the cognitive process.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, một trong những thay đổi lớn lao của lĩnh vực giáo dục chính là sự dịch chuyển từ phương pháp dạy học lấy người dạy làm trung tâm sang lấy người học làm trung tâm. Trên cơ sở này, nhiều phương pháp dạy học tích cực ra đời nhằm khai thác tính chủ động và các tiềm năng sẵn có của người học. Trong số đó, đáng kể nhất là phương pháp dạy học tương tác – một phương pháp dựa vào sự tác động qua lại của các yếu tố tham gia vào quá trình dạy học tạo nên tính tương tác đa chiều giữa chủ thể và khách thể của hoạt động dạy học.

Tuy nhiên, khi ứng dụng phương pháp dạy học tương tác vào thực tiễn dạy học trong nhà trường, một bộ phận giáo viên đã có cách hiểu chưa đúng về phương pháp này. Họ cho rằng, dạy học tương tác chỉ là sự tác động qua lại giữa người dạy và người học và sự tác động đó thường chỉ diễn ra theo một chiều là người dạy tác động đến người học chứ không có chiều ngược lại và cũng không có sự tương tác giữa người học và người học; người học, người dạy với môi trường. Chính vì chưa nắm rõ tinh thần của phương pháp này nên việc áp dụng cũng như triển khai tổ chức dạy học theo phương pháp này của một số giáo viên chưa đạt hiệu quả cao. Bài viết này sẽ phân tích, góp phần làm sáng tỏ khái niệm dạy học tương tác và các yếu tố cơ bản tham gia vào hoạt động dạy học tương tác qua thực tế dạy-học ngoại ngữ.

2. Khái niệm "tương tác" và "dạy học tương tác"

Theo "The Oxford Modern English Dictionary", "tương tác"có nghĩa là "hành động cùng nhau" [8]. Theo "Từ điển tiếng Việt" "Tương tác là sự tác động qua lại lẫn nhau" [7]. Trên cơ sở nghiên cứu đối tượng tham gia tương tác, Jean Maxc Denomme và Madeleine Roy cho rằng, sự tương tác trong hoạt động dạy học là mối quan hệ tác động qua lại của ba yếu tố cơ bản, đó là: người dạy, người học và môi trường học. Như vậy, tương tác trong dạy học chính là: sự tác động qua lại giữa người dạy với người học, người học với người học và người dạy, người học với môi trường học, trong đó tương tác giữa người dạy và người học là mối quan hệ tương tác chủ đạo. Biểu hiện của mối quan hệ tương tác giữa người dạy, người học và môi trường chính là người học tương tác với người dạy và môi trường học để bộc lộ, khẳng định bản thân; còn người dạy và môi trường học lại bộc lộ những hiểu biết, kinh nghiệm, thậm chí những thiếu sót

để từ đó người học lĩnh hội được kiến thức và kinh nghiệm để phát triển bản thân.

Có thể thấy, tương tác trong dạy học về bản chất là sự hợp tác tìm kiếm câu trả lời hoặc giải pháp với mục đích phát huy tối đa hiệu quả học tập của người học. Do vậy, nói đến sự tương tác trong dạy học là bao quát đủ cả các hành vi: hợp tác, chia sẻ kiến thức và kinh nghiệm, giải quyết vấn đề trong môi trường đa tương tác. Có thể coi dạy học tương tác là một chiến lược dạy học hướng vào người học, đề cao tính năng động của người học trong quá trình học tập

Từ sự phân tích trên, khái niệm "dạy học tương tác" có được hiểu là mối quan hệ tác động qua lại giữa người dạy, người học và môi trường học, làm cho hoạt động dạy học vận động và phát triển, nhằm thực hiện chức năng dạy học và hướng vào việc phát triển kĩ năng, nhận thức và năng lực của người học. Trong ba yếu tố người dạy, người học và môi trường học, người học là chủ thể chính và được phát triển liên tục trong suốt quá trình dạy học tương tác. Sự phát triển của người học là mục tiêu mà phương pháp sư phạm tương tác hướng đến. Tuy nhiên, cần phải chú ý là phương pháp dạy học tương tác chỉ đạt hiệu quả khi có sự tham gia của ba yếu tố người dạy, người học và môi trường học tập và sự thiếu hụt của một trong ba yếu tố cũng ảnh hưởng đến mục đích cũng như hiệu quả của hoạt động dạy học.

3. Phương pháp dạy học tương tác và hiệu quả trong giảng dạy ngoại ngữ

Học ngoại ngữ là quá trình nhận biết kiến thức và rèn luyện các kĩ năng, theo đó, dạy học ngoại ngữ mà thiếu sự tương tác giữa người dạy - người học - môi trường sẽ ảnh hưởng đến quá trình nắm bắt kiến thức cũng như rèn luyện các kĩ năng sử dụng ngôn ngữ. Chính vì thế, hiện nay phương pháp dạy học tương tác được ứng dụng rộng rãi trong giảng dạy ngoại ngữ.

Theo hướng tiếp cận "lấy người học làm trung tâm", người dạy ngoại ngữ thường hay phối hợp sử dụng các phương pháp tương tác chủ đạo như: diễn giảng tích cực, hỏi đáp theo lôgíc bài học, thảo luận nhóm…Dưới đây là một số phương pháp thường dùng trong giảng dạy ngoại ngữ, mời xem bảng 1:

Bảng 1: Các phương pháp dạy học tương tác được ứng dụng trong giảng dạy ngoại ngữ

Phương pháp	*Vai trò trong giảng dạy*
Diễn giảng tích cực (sử dụng thiết bị dạy học, kết hợp hỏi đáp, trao đổi…)	Giúp người học nắm bắt nội dung bài học và giúp người học vận dụng, sáng tạo
Củng cố và hệ thống hóa kiến thức	Ôn tập
Ứng dụng, luyện tập	Thực hành
Kiểm tra, đánh giá	Kiểm định chất lượng
Hỏi đáp theo lôgích bài học	Giảng kết hợp với trao đổi
Tạo tình huống	Minh họa bằng lời và hành động
Đóng vai	
Trò chơi	Tạo hứng thú học tập
Thảo luận nhóm	Cùng suy nghĩ

Trong một tiết học ngoại ngữ, sự tương tác trong giảng dạy được cụ thể hóa qua các thành tố tham gia vào hoạt động dạy học như sau:

Người dạy, với vai trò là người hỗ trợ, cùng tham gia vào các hoạt động học tập trong lớp học. Người dạy thông qua giáo cụ trực quan và các thiết bị phục vụ giảng dạy hướng dẫn sinh viên tham gia giải quyết các vấn đề thuộc bài giảng như từ mới, cấu trúc ngữ pháp, yếu tố văn hóa...Người dạy sử dụng các câu hỏi để kiểm tra mức độ nắm bắt kiến thức bài giảng của người học, từ đó kích thích thảo luận, khơi gợi người học đưa ra những quan điểm trái chiều để tạo nên sự tranh luận trong tập thể và đi đến kết luận thống nhất. Với vai trò là người điều khiển trong quá trình dạy học, người dạy phải tạo các cảnh huống dùng ngôn ngữ mà người học có nhiều khả năng sẽ gặp phải trong cuộc sống hàng ngày, tạo các cơ hội cho người học thực hành ngôn ngữ, giúp người học tham gia vào những hoạt động liên quan

tới ngôn ngữ để phát triển các kĩ năng giao tiếp ở người học. Nói chung, người dạy sẽ vận dụng mọi thao tác và phương tiện để khuyến khích và thu hút một cách tự nhiên sự tham gia của người học vào các hoạt động dạy học; tăng cường thúc đẩy các hoạt động thực hành trong lớp học nhằm giúp người học phát triển tốt các kĩ năng sử dụng ngôn ngữ.

Người học, với vai trò là thành tố trung tâm của hoạt động dạy học, sẽ tiếp xúc với ngôn ngữ qua âm đọc, từ vựng, cấu trúc và các yếu tố phi ngôn ngữ như văn hóa, thói quen bản ngữ... Người học sẽ học tập và ôn luyện kiến thức bài giảng dưới sự hướng dẫn của người dạy. Người học không giao tiếp với người dạy và bạn học một cách thụ động. Người học chủ động đặt câu hỏi, bổ sung ý kiến, bình luận trực tiếp về những vấn đề mà bạn học vừa nói, đưa ra ý kiến không tán thành… Người học sử dụng thán từ, cử chỉ, hành động để thể hiện cảm xúc trong giao tiếp. Quan trọng hơn cả là người học không cảm thấy căng thẳng trong quá trình học.

Tuy nhiên, phương pháp dạy học tương tác chỉ thực hiện có hiệu quả trong môi trường dạy học đa phương tiện. Đó là một mô hình phòng học hiện đại được trang bịcác thiết bị như máy chiếu, máy tính, ti vi, đài, bảng phấn, hệ thống âm thanh, mạng internet…Tất cả các phương tiện này sẽ hỗ trợ tích cực cho hoạt động giảng dạy và học tập của người dạy và người học.Cụ thể là, trong môi trường học tập năng động cùng với các thiết bị kĩ thuật công nghệ hiện đại, mọi giác quan của người học được kích thích, người học sẽ nắm bắt được âm đọc, từ mới, cấu trúc hoặc nội dung bài học nhanh chóng. Đồng thời, hình ảnh, âm thanh, video và các công cụ trực quan sinh động cũng sẽ giúp người dạy dễ dàng truyền thụ kiến thức và thu hút sự quan tâm chú ý và tính chủ động tích cực tham gia xây dựng bài của người học.

Từ mối quan hệ của các thành tố tham gia vào hoạt động dạy học chúng ta thấy, sự phối hợp tích cực của người dạy với người học và việc khai thác triệt để các phương tiện dạy học hiện đại đã làm cho giờ học ngoại ngữ đạt được hiệu quả mong muốn. Trong hoạt động dạy học, người dạy với vai trò là người truyền tải kiến thức mới, người hướng dẫn và củng cố kiến thức, cùng với các thủ thuật đa dạng hoá hoạt động dạy học cũng như thủ thuật động viên khích lệ tính chủ động suy nghĩ của người học đã kích thích mối quan tâm của người học, lôi cuốn sự chú ý của người học, tạo nên hứng thú học tập cho người học, từ đó giúp cho người học dễ dàng tiếp thu kiến thức và sử dụng thành thạo các kĩ năng ngôn ngữ. Còn người học, trong bối cảnh lớp học đa tương tác, có nhiều cơ hội phát triển các kĩ năng ngôn ngữ thông qua việc thực hành ngôn ngữ với người dạy và bạn học. Trong môi trường lớp học đa tương tác, người học giảm được tâm lí ngại ngùng, tăng tính chủ động và hợp tác giữa người học với người dạy, người học với người học. Từ đó, người học luyện được cách học tập và làm việc với đồng đội và tập thể.

Như vậy có thể thấy, bản thân phương pháp dạy học tương tác đã chú trọng tới việc sử dụng ngoại ngữ của người học.Vì khi phương pháp này được ứng dụng vào giảng dạy ngoại ngữ, các hoạt động trên lớp của người học đều gắn liền với việc sử dụng ngôn ngữ trong các hoạt động giao tiếp, chứ không phải người học nghe người dạy độc giảng hoặc giảng giải về ngôn ngữ mà mình đang học. Dường như, trong lớp học ngoại ngữ, các kĩ năng như nghe, nói, đọc, viết được tiến hành đan xen liên tục. Người học có cơ hội thực hành các tình huống có thật như hỏi đường, đi chợ, mua hàng, mặc cả. Thậm chí, người học biết xin lỗi và cám ơn trong những tình huống giao tiếp thực tế. Ở mức độ cao hơn, người học nắm thành thạo các chiến lược giao tiếp như: biết hỏi lại khi

chưa rõ vấn đề, biết yêu cầu nhắc lại khi chưa kịp nắm bắt, biết đàm phán thông tin… Những gì người học làm được chính là minh chứng cho việc người dạy biết khai thác tối đa các hoạt động trên lớp nhằm giúp người học thực hiện chức năng tích cực, không thụ động trong việc lĩnh hội kiến thức.

4. Kết luận

Về bản chất, phương pháp dạy học tương tác là một chuỗi kích thích và phản ứng của các thành tố (người dạy - người học - môi trường)nhằm giải quyết các vấn đề truyền thụ, tiếp nhận và sử dụng kiến thứctrong hoạt động dạy học. Do phương pháp dạy học tương tác khắc phục nhiều nhược điểm của phương pháp dạy học truyền thống, nên nhiều năm trở lại đây phương pháp này đã được sử dụng tương đối rộng rãi trong lĩnh vực dạy học.

Học ngoại ngữ rất cần có sự tương tác, do vậy thực sự cần thiết để áp dụng phương pháp dạy học tương tác vào giảng dạy ngoại ngữ. Đơn giản vì, người học không thể học cách vẽ một bức tranh mà không tiếp xúc với giấy, màu và cọ vẽ. Tương tự như vậy, người học sẽ rất khó để học ngoại ngữ mà không tiếp xúc và rèn luyện với ngoại ngữ ấy. Mục đích chính yếu của ngôn ngữ là giúp cho việc giao tiếp, nên sự tương tác bằng ngôn ngữ giữa người dạy và người học đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển khả năng sử dụng ngôn ngữ đó của người học.

Tuy nhiên, chúng ta cần phải chú ý rằng, không phải chỉ vận dụng một cách có nghệ thuật phương pháp dạy học tương tác như đã nêu trên, thì sẽ có một tiết học ngoại ngữ thành công. Vì một tiết học ngoại ngữ muốn thành công, còn phải phụ thuộc rất nhiều yếu tố bên trong và bên ngoài môi trường học, trong đó có trình độ người dạy, trình độ người học, sĩ số lớp học, chương trình, giáo trình, thời lượng, cơ sở vật chất và các thiết bị hiện đại...

Mặc dù kết quả ứng dụng của phương pháp dạy học tương tác chịu sự ảnh hưởng của nhiều yếu tố, song bài viết vẫn muốn nhấn mạnh rằng việc ứng dụng phương pháp dạy học tương tác vào giảng dạy ngoại ngữ thực sự rất cần thiết đối với việc nâng cao chất lượng và hiệu quả giảng dạy ngoại ngữ. Các chuyên gia trong lĩnh vực dạy học ngoại ngữ thống nhất rằng, tính ưu việt của phương pháp dạy học tương tác trong giảng dạy ngoại ngữ nằm ở chỗ: Nó đã làm tăng tính tự chủ và độc lập của người học trong quá trình thụ đắc ngôn ngữ và phát triển môi trường học ngoại ngữ một cách tự giác. Đồng thời phương pháp này cũng tạo cơ hội cho người học có thể tiếp thu và thực hành ngôn ngữ một cách trực tiếp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. J .Đenome, M.Roy (2001), *Tiến tới một phương pháp sư phạm tương tác*, NXB Thanh niên và Trí thức.

2. "*Ngữ học trẻ 2008 - Diễn đàn học tập và nghiên cứu*", Hội Ngôn ngữ học Việt Nam.

3. Phạm Quang Tiệp (2012), *Quan điểm sư phạm tương tác trong dạy học*, Tạp chí Khoa học trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2, số 12.

4. Thái Duy Tuyên (2010), *Phương pháp dạy học - truyền thống và đổi mới*, NXBGD Việt Nam.

5. Trần Bá Hoành (2002), *Những đặc trưng của phương pháp dạy học tích cực*, Tạp chí Giáo dục, số 32.

6. Trần Thị Tuyết Oanh (2006), *Dạy học hướng vào phát huy khả năng sáng tạo của sinh viên đại học*, Tạp chí giáo dục số 151.

7. Viện ngôn ngữ học (2002), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.

8. Julia Swannell (1994), *The Oxford modern English dictionary*, Oxford University Press, New York.

9. Moore, M.G. (1989), *Three types of interaction*, The American Journal of Distance Education, p1-7.